

TIHOMIL MAŠTROVIĆ

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

Ulica Hrvatske bratske zajednice 4, HR-10000 Zagreb

ČUDACI NEUKROTIVA DUHA TIPOLOŠKA ODREĐENJA KNJIŽEVNIH LIKOVA KOVAČIĆEVIH PRIPOVIJESTI

U svojim pripovijestima, kao i u romanima, Ante Kovačić je iznio zanimljivu galeriju raznolikih književnih likova i to na umjetnički vrijedan način, literarno ostvarivši niz portreta oformljenih i originalnih životnih osobnosti. Mnogi Kovačićevi literarni junaci postali su karakterološki stereotipi i paradigmatični književni likovi hrvatske književnosti zadnjih decenija devetnaestoga stoljeća.

Moguće je razlikovati dvije temeljne shematizirane skupine likova Kovačićevih pripovijesti; s jedne strane, to su obični, mirni ljudi, sudionici uspavanog života, kakve susrećemo svakodnevno, a s druge, to su čudaci neukrotiva duha, skloni neobičnim, nesvakidašnjim situacijama. Jedne i druge Kovačić donosi nenadmašnim plastičnim opisima, neizvještačeno, razotkrivajući njihov duhovni svijet, tipične geste, njihove čudoredne poglede, uzvišene i/ili niske, stvarno, kako i jest u životu, i upravo tom uvjerljivošću izaziva pozornost čitatelja.

Likovi žena u njegovim prozama hipersenzibilne su osobe, naglašene putenosti, često romantičarski predočene. Žena je kod Kovačića u pravilu simbol udesa i sudbine glavnih junaka. Lik fatalne žene kojeg Kovačić koristi u *Baruničinoj ljubavi* (Sofija Grefštajn) susreće se i u pripovijesti "Zagorski čudak" u liku junakinje Ive, a svoju punu literarnu oblikovanost dobit će kroz fascinantan i romantičan lik Laure u piščevu najboljem romanu *U registraturi*.

U svojoj raspravi "Čitajući Kovačića", godine 1940., Barac uočava da je Kovačić u svojim djelima, pored osebnih i uvjerljivih likova seljaka, đaka-prosjaka, intelektualaca, itd., stvorio osobit tip karakterističan za svako društvo i za sva vremena a to je, kako ga Barac naziva, tip poluinteligenta. Jedan od najuspješnijih takvih Kovačićevih "poluinteligenata" je lik ladanjskog gospodina vlastelina Pepa u pripovijesti "Ladanjska sekta".

S pravom se može reći da je za Kovačićev pripovjedački rad tipično unošenje autobiografskih elementa u književna djela. S druge strane, iskustva što ih je Kovačić stekao pišući i objavljujući brojne satirične, pa i sarkastične proze u kojima je kreirao prepoznatljive likove preko kojih izravno dolazi u brojne konfliktne situacije sa svojim suvremenicima, zasigurno su pripomogla u oblikovanju Ante Kovačića kao zrelog i samopouzdanog pripovjedača.

KLJUČNE RIJEČI: *Ante Kovačić, pripovijesti, hrvatski realizam*

Mjesto klasika hrvatskoga realizma, što mu ga je odredila hrvatska književna historiografija, Anti je Kovačiću pripalo prije svega zahvaljujući njegovu romansijerskom radu. O Kovačićevim pripovijestima, važnom dijelu pripovjedačeva

književnog opusa, u književnoj povijesti i u književnoj kritici ima daleko manje kritičkih prosudbi, a o pripovijestima se pisalo i kudikamo rjeđe, ali ipak je moguće zabilježiti sustavan i trajan interes i za taj dio piščeva stvaralaštva. Kovačićeve pripovijetke problematiziraju socijalne i političke prilike hrvatskoga naroda u devetnaestome stoljeću, osobito široki spektar društvenih odnosa na relaciji selo – grad, u kojima pisac nastoji proniknuti u psihologiju hrvatskoga čovjeka izloženog brojnim nedaćama što su ih donosile društvene promjene, napose one što su se događale u miješanju ruralnih i urbanih elemenata, tako karakterističnih za doba u kojem je stvarao Ante Kovačić.

Za razliku od Šenoe, koji je kao tipičan građanski pisac cjelovitim svojim književnim opusom ponudio idealističku viziju hrvatstva, Kovačić i drugi pisci realizma, osobito oni pravaške političke orijentacije, koji nedvojbeno svojom literaturom sudjeluju u konstituiranju hrvatske nacionalne samosvijesti, nude kritiku onodobnoga hrvatskog društva, literarno ga analizirajući i kritizirajući, pri čemu, obzirom na stupanj međuovisnosti književnosti i stvarnosti, imaju široku društvenu podršku, osobito među važnim dijelom ukupne hrvatske čitateljske publike - studentskom mladeži, iz koje i sami najvećim dijelom dolaze (Brešić, 1991: 47-53).

U svojim pripovijestima, kao i u romanima, Kovačić je iznio zanimljivu galeriju raznolikih likova i to na pronicljiv način, tako da u svijesti čitatelja ostavljaju dojmive i nezaboravne tragove, literarno ostvarivši niz portreta oformljenih i originalnih životnih osobnosti. S druge strane, mnogi Kovačićevi literarni junaci predstavljaju karakterološke stereotipe, reprezentante hrvatskih društvenih prilika osamdesetih godina devetnaestog stoljeća. Imajući upravo takva obilježja književna historiografija mnoge Kovačićeve književne likove počesto navodi kao paradigmatične književne likove hrvatske književnosti zadnjih decenija devetnaestoga stoljeća.

Valja istaći da u mnogo čemu Ante Kovačić nasljeđuje temelj Šenoina poetike koji se sastoji u uvjerenju da su pripovijesti (dakako i romani) pred nama, u svagdanjem životu, valja se samo obazrijeti i opisati ih, pri čemu, prema Šenoi, događaje treba ispričovijedati tako kako su se dogodili i to onim slijedom kojim su se dogodili. Kovačić se međutim čvrsto ne drži formule svog literarnog uzora, uvodeći u svoja prozna djela (to se naročito odnosi na roman *U registraturi*) zakon poremećene sukcesivnosti, što zapravo znači da odustaje od navođenja događaja isključivo onim slijedom ili približno onim slijedom kojim su se mogli odvijati u povijesnoj zbiljnosti (Frangeš, 1985: 637-646).

Raznovrsni fabularni zapleti i situacije u koje dovodi svoje junake, prikazani su kroz opise njihovih složenih duševnih stanja, a rasplet radnje pronalazi u njihovoj unutrašnjoj biti, pa likovi i sadržaj radnje čine nedjeljivu cjelinu. Odmah je moguće uočiti dvije temeljne shematizirane skupine likova Kovačićevih pripovijesti; s jedne strane, to su obični, mirni ljudi, sudionici uspavanog života, kakve susrećemo svakodnevno, a s druge, to su čudaci neukrotiva duha, skloni neobičnim, nesvakidašnjim situacijama. Jedne i druge Kovačić donosi nenadmašnim plastičnim opisima, neizvještačeno, razotkrivajući njihov duhovni svijet, tipične geste, njihove čudoredne poglede, uzvišene i niske, stvarno, kako i jest u životu, i upravo tom uvjerljivošću izaziva pozornost čitatelja. Njegova je pažnja ipak nešto više usmjerena

prema neobičnim likovima, kakav je npr. ladanjski gospodin Pepo u pripovijesti "Ladanjska sekta" (1880.), učitelj Dušić u pripovijesti "Bježi – hajka" (1880.), Jure Sporčina u pripovijesti "Zagorski čudak" (1878.) i dr., koji se u borbi za društveni ugled i za ostvarenje osobne sreće žestoko sukobljuju sa životom i u tom sukobu ili ostvaruju svoja očekivanja ili pak, što je češći slučaj, propadaju. U njihovim je opisima Kovačić izravan, oštar, buntovan i u pravilu satiričan, pa i sarkastičan. Njegova su pripovjedačka djela isprepletena elementima romantizma, realizma i naturalizma, a ta se stilska divergentnost ponajbolje prepoznaje u značajkama njegovih književnih likova.

Istaknemo li to da je Kovačić kao pripovjedač znao vješto opisati svoje junake, iznijeti niz njihovih psiholoških karakteristika, pri čemu odskače piščeva sposobnost iznošenja humorističkih situacija, njegovo znalačko uočavanje suodnosa zbilje i fikcije te prepoznavanje nezaobilaznih označnica svakodnevnog života, i usporedimo li tu piščevu odliku s drugim piscima njegova doba, utvrdit ćemo da je riječ o književniku nespornih umjetničkih kvaliteta i jednom od najvećih talenata hrvatske književnosti (Mihanović, 1992: 194-197).

Kao realističkom piscu Kovačiću je izvorište građe za neke pripovijesti bila zbilja u kojoj je živio i spoznao do kojih je dolazio promatrajući događaje ili pak opisujući suvremenike koji su obilježili njegovo doba. Gradivo za svoju prvu pripovijest "Miljenka" (1876.) pisac je našao u aktualnim ratnim i političkim događajima što su dramatično odredili mnoge sudbine neposredno uz hrvatsku granicu. Naime, godinu dana prije izlaska "Miljenke", godine 1875. započeo je bosanko-hercegovački ustanak protiv turske uprave. O svemu su svakodnevno iscrpno izvještavale sve hrvatske novine, a mladi je pisac zasigurno o burnim zbivanjima u Bosni mogao čuti i iz prve ruke, od izbjeglica iz tih krajeva kojih je bilo puno u Zagrebu i u drugim mjestima u Hrvatskoj. Stradanja i progoni kršćanske raje, ali i njihov junački otpor turskom zulumu inspirativno su djelovali na Kovačića, kao uostalom i na mnoge druge hrvatske književnike. Spomenimo tako da je bosansko-hercegovački ustanak potakao Augusta Šenou da napiše pjesmu "Munja od Gabele",¹ te da reminiscencija na tu, u ono doba popularnu pjesmu, ima i u Kovačićevoj pripovijesti "Miljenka".

Plastičnost kojom Kovačić slika Bosnu i prilike i ljude u njoj dobrim je dijelom proizašla i iz Kovačićeva poznavanja te zemlje u kojoj je, kako se razabire iz njegove rasprave o Petru Bučaru i sam bio na "đačkom putovanju" posjetivši slapove rijeke Plive. Zamjetan je i utjecaj literature s tursko-hajdučkom problematikom iz pedesetih i šezdesetih godina devetnaestog stoljeća, a Kovačić je očito bio i pod dojmom Mažuranićeve poeme *Smrt Smail-age Čengića* budući da u pripovijesti "Miljenka" često navodi stihove iz tog Mažuranićeve djela.

Prisutne očekivane relističke elemente u "Miljenki", obzirom na aktualan i suvremen problem što ga pisac nudi svojom "pripovijesti iz hercegovačkog ustanka" nadvladavaju međutim romantičarski motivi, i to kroz patetičnu ljubavnu priču o Miljenki, njezinom ljubavniku Jovanu i silovatelju Omeru, preko asocijacija na narodnu pjesmu, sentimentalnih izraza i trivijalnih motiva ljubavi na prvi pogled, otmice, prerušavanje djevojke u mladića, krvavih smrti i dr. U cjelini ta je proza

¹ August Šenoa: "Munja od Gabele. Pjesma po Čermakovoj slici", *Vienac*, 7, br. 37, 1875, str. 555.

zbog osnovne šablonizacije naivna, neživotna, a ćudoredne poruke tog stilski preživjelog svijeta, ozračja tursko-hajdučkih i egzotičnih motiva po uzoru na slične iz narodnih pjesama, povezivanja ljubavi prema ženi i domovini i sl., mladenački su dug Ante Kovačića nekim starijim književnim predšasnicima. Nov prozni izraz i iskorak u odnosu na tradiciju u pripovijesti "Miljenka" autor najavljuje prije svega raznolikošću svoje narativne tehnike, prebacivanjem pripovjedačke uloge iz usta sveznajućeg autora u ja-tehniku Jovana i Marka, te oca Vasilija, koji pišu pisma prijatelju Franu, izvješćujući ga o događajima na ratištu koji su odredili tragičnu sudbinu ljubavi Jovana i Miljenke.²

Ante Kovačić nije pokazao odviše smisla za povijesne motive, koje je tek ponešto dodirnuo u epskim povjesticama, te se unatoč razumljivom naslanjanju na tradiciju u svojim mladenačkim književnim djelima, postupno od nje odvajao i tražio svoje putove. U svojim kasnijim prozama je tako dosta uspješno zahvatio neke teme iz suvremenog života, s tim da erotičnost u njegovom književnom stvaralaštvu igra istaknutu ulogu.

Pripovijest "Ljubljanska katastrofa" Kovačić je napisao godine 1877., iste godine kada je objavljena i njegova pripovijest-roman *Baruničina ljubav*. U toj prozi pisanoj u obliku putopisa, a nastaloj pod dojmom đačkog putovanja s prijateljem Miškom Jerkovićem po Sloveniji (Hranilović, 1921: 201-202), gdje dvojica mladića upoznaju različite ljude i dožive sentimentalno poznanstvo s dvije sestre, također su prepoznatljivi tragovi romantizma, te ju je moguće promatrati i kao stanoviti pandan Šenoinu "Karanfilu s pjesnikova groba" (1878.), samo s manje romantičkog ugođaja i s manje umjetničke dotjeranosti (Ježić, 1993: 272). Teško je govoriti o međusobnim utjecajima, ali su primjetne srodnosti; obje su pripovijesti pisane u ja-formi; slični su motivi đačkog putovanja; Kovačić, potomak štajerskih roditelja ističe, kao i Šenoa, bliskost Hrvata i Slovenaca; kod Šenoa igra određenu ulogu slovenski pjesnik Franc Prešern, a kod Kovačića Valentin Vodnik; u Kovačićevoj pripovijesti mladić-pripovjedač je u dilemi ljubavnog iskušenja s dvije djevojke sestre, a u Šenoa dva se mladića natječu za ljubav iste djevojke; a napokon može utvrditi i to da je taj prozni sastavak jednim dijelom pisan u duhu Šenoine karakterizacije likova pri čemu nije zanemariva uloge pejzaža (Štampar, 1972: 3-22).

Likovi žena u njegovim prozama hipersenzibilne su osobe, naglašene putenosti, često romantičarski predočene. Žena je kod Kovačića u pravilu simbol udesa i sudbine glavnih junaka. Tako su erotski elementi važna označnica i u pripovijesti "Ljubljanska katastrofa" (1877.), osobito u onom dijelu kada pisac, prateći đačko putovanje po Sloveniji, opisuje ljubavne zgode glavnoga lika – pripovjedača s dvije sestre, ili pak u pripovijesti "Zagorski čudak" gdje klerik istupa iz bogoslovije zbog djevojke, ali ga u međuvremenu zavede udata žena pa se, našavši se u škripcu, na kraju oženi s trećom. Kovačić u rješavanju zapleta ne odustaje od moralnih principa, naprotiv, u "Ljubljanskoj katastrofi" prijeteća se čuvstvena i ćudoredna katastrofa za mladog pripovjedača, koji se povlači iz ljubavnog trokuta da ne povrijedi jednu ili drugu sestru, sretno raspliće time da one nalaze sreću s drugima, te se na kraju sve završava optimizmom u zajedničkom ugodnom društvu.

---

² Usp. Štampar, 1972: 7-8.

Kovačić je bio marljivi čitatelj njemačke literature, osobito bizarnih novela austrijskog pisca Leopolda von Sacher Masocha. Te Sacher-Masochove novele govore o fatalnim ženama i pomalo perverznom ljubavnim vezama, a u Hrvatskoj su kasnije tiskane pod nazivom "Okrutne žene", te objavljene u časopisu *Vienac*. Te su novele imale snažan utjecaj na Kovačića koji je rado pisao o onim ženama koje znaju iskoristiti muškarčevu strast da bi ga podredile svojim željama. Ujedno valja istaći da je ideja reflektiranja piščeve intime u društveni i socijalni kontekst svoga doba jedno od važnih obilježja Kovačićeve pripovjedačke proze pa su, dakako, i piščevi literarni junaci/junakinje u njegovim djelima kontekstualizirani u hrvatsku sredinu i prilike. Lik fatalne žene kojeg Kovačić koristi u *Baruničinoj ljubavi* (Sofija Grefštajn) susreće se i u pripovijesti "Zagorski čudak" u liku junakinje Ive, a svoju punu literarnu oblikovanost dobit će kroz fascinantnog i romantičnog lika Laure u piščevu najboljem romanu *U registraturi*.

U pripovijesti "Bježi- hajka" pisac je upotrijebio tehniku pripovijedanja u trećem licu, dok u "Zagorskom čudaku" pripovijedač to čini u prvom dijelu da bi potom svoju komunikaciju s čitateljem predao župniku. U ovoj pripovijesti Kovačić donosi osobito uspješni realistički opis glavnog lika Jurja Sporčine, bivšeg klerika i lutalice, podrijetlom sa sela koji se, razočaran gradskim životom, vraća u rodni kraj, gdje živi povučeni mizantropskim životom.

Jezik je Kovačićev osebujan; premda se potvrdio kao izvrstan štokavac on ne skriva svoje kajkavsko podrijetlo, naprotiv, privlačnost njegova pripovijedanja velikim se dijelom zasniva na ispreplitanju, dopunjavanju i prožimanju tih dvaju jezičnih idioma. Njegovi junaci govore jednostavno, prirodno, slikovito, nerijetko s adekvatnom dozom humora i prigušene ironije, što značajno pridonosi njihovoj dojmljivosti i svježini kojom ih pisac oslikava, a kajkavski jezik nekih Kovačićevih junaka napose pridonosi bitnoj karakterizaciji likova pa i oblikovanju nekih karakterističnih tipova u hrvatskoj književnosti devetnaestoga stoljeća. Kovačićevi kajkavizmi imaju nedvojbeno stilsku vrijednost a mnogi i nemaju prave opozicije u književnom jeziku.³

U pripovijesti "Seoski učitelj" (1880.), profesor kao pozitivni junak, uz kritiku seoske ineteligencije, odbija njemu mrzak posao predavanja njemačkog jezika, izabравši radije da kao učitelj na selu s ljubavlju poučava školsku mladež i pučanstvo njemu bliskim idejama stranke prava, pri čemu postupno odustaje od usko stranačkih pogleda, zastupajući šire općeljudske nazore.

Kovačićeva izrazito realistička crtica "Smetanje posjeda" (1884.) donosi karakteristični zagorski motiv sukoba među seljacima zbog malo zemlje, poslije čega slijedi parničenje na sudu sa svim problemima koje implicira sukob "mejaša", pa i onim najdrastičnijim, padanjem glava. Dakako stradavaju i svi ostali članovi obitelji, a neopskrbjenoj kćeri kao jedini izlaz za egzistenciju nameće se prostitucija, te je ova pripovijest naturalistička slika zaostalosti našega sela i ljudskih stradanja što ih ona nosi. Kovačićevi literarni junaci doživljavaju, u pravilu, slom ideala ili umiru, najčešće neprirodnom smrću.

---

³ Usp. Anić, 1971.

U svojoj raspravi "Čitajući Kovačića", godine 1940., Barac uočava da je Kovačić u svojim djelima, pored osebnih i uvjerljivih likova seljaka, đakprosjaka, intelektualaca, itd., stvorio osobit tip karakterističan za svako društvo i za sva vremena a to je, kako ga Barac naziva, tip poluinteligenata (Barac, 1940: 142-163). Ima ih u gotovo svim Kovačićevim prozama; to su pjesnik Vilko i pjesnikinja Karolina iz romana *Fiškal*, Imbrek Spiček alias Rudomir Bombardirović Šajkovski iz romana *U registraturi*, Petar de Kimavec iz nedovršenog romana *Među žabari* i dr. Jedan od najuspješnijih takvih Kovačićevih "poluinteligenata" je lik ladanjskog gospodina vlastelina Pepa u pripovijesti "Ladanjska sekta". Sve ono što je pisac napisao o tom liku, paradigmatički vrijedi, samo u drugačijim razmjerima, za sve poluinteligente kao takve. Barac ističe da je "za Kovačića kao intelektualca i umjetnika karakteristično upravo to, što je tipove poluinteligenata nalazio u svim razdobljima hrvatskoga života. (...) Ondje gdje intelektualca sputavaju moralni i intelektualni obziri, poluinteligenat stupa smjelo naprijed, uspevajući često, da se potpunoma nametne. Čini se upravo, kao da je on tip poluinteligenata sretao na svakom koraku i držao ga najvećom zaprekom svakome napretku i upravo negacijom svega onoga, za čim čovjek teži kao za najvišom manifestacijom čovjštva."

Ladanjski gospodin Pepo, središnji lik pripovijetke "Ladanjska sekta", po svojim intelektualnim i moralnim karakteristikama, najizrazitiji je predstavnik Kovačićevih poluinteligenata. Kada učitelj Tomaš Branac donese među svoje sugrađane revolucionarne socijalno-darvinističke ideje, Pepo postaje najprije pristaša tih ideja a potom, glasan i zauzet kakav je bio, i vođa cijelog pokreta u mjestu u kojem inače vlada opća nepokretnost i duhovna zaostalost. U srži njegovih nastojanja glavni je poticaj osobni uspjeh i vlastita korist, a ideologija je tek maska da se ti razlozi prikriju. Dok se idealist Tomaš zanosio znanstvenim otkrićima i njihovim promicanjem u svojoj sredini, dotle je Pepo spletkarenjem lukavo i sustavno išao za tim da za ženu pridobije Sofiju, Tomaševu kćerku. Cijela pripovijest iskazuje ozbiljno narušene moralne okvire društva u kojem poluinteligenti djeluju destruktivno, ostavljajući iza sebe pustoš, moralni rasap i smrt. Tragičan završetak ne predstavlja Kovačićevo nepovjerenje u napredak, u poruke socijaldemokratskih ideja, već je to slikovit primjer zaostalosti male sredine koja ni intelektualno, ni čudoredno nije dorasla njihovoj veličini.⁴

U obzoru pravaških pogleda na sudbinu hrvatskih ljudi, bez obzira na njihovo staleško i socijalno podrijetlo, ogorčen malograđanskim ozračjem hrvatskih sredina u kojem posvuda vlada opći rasap čudorednih postulata, Kovačić prema tom stanju ne skriva svoje gađenje i odvratnost. Na tragu realističkih stilskih postupaka kroz postupke svojih književnih junaka on razotkriva socijalne uzroke nepovoljnoj općoj društvenoj situaciji, što ga dovodi do istraživanja radikalnih promjena patrijahalnog ruralnog ambijenta, te upravo pripovijetkom "Ladanjska sekta", napisanom godine 1880., uvodi temu pozitivističkih, socijalističkih i demokratskih ideja te sukladnih promjena koje s njima u svezi dolaze na hrvatsko selo. U kontekstu odnosa selo – grad, odnosno različitih učinaka što ih velike socijalne promjene imaju na ljudske sudbine, Kovačić želi upozoriti na životne drame što nastaju uslijed novih odnosa, a toj će se temi vraćati u svojim kasnijim pripovijetkama i romanima i to na literarno još uspješniji način.

⁴ Usp. Skok, 1991:12.

U pripovijesti "Zanovijetalo" objavljenoj 1886., iste godine kada i roman *Među žabari*, Kovačić donosi oštru kritiku gluposti, dvoličnosti i beskarakternosti malograđanskog mentaliteta, a kroz lik Mile Klemptovića crta portret tipičnog malograđanskog junaka, ironizirajući ga i izrugujući na svoj ubojit način, nemilosrdan prema negativnostima tadanjeg hrvatskog beamterskog društva. Sam pisac kaže da želi prikazati čovjeka, koji je "nešto zanimljiviji od običnih ljudi", a građu za svoju pripovijest pronalazi među konkretnim ljudima koje je i osobno poznao, i to po svojoj prilici među građanima Karlovca gdje je neko vrijeme i sam boravio. S pravom se može reći da je za Kovačićev pripovjedački rad tipično unošenje autobiografskih elementa u književna djela, s čim je blisko povezana i piščeva društvena i politička anagažiranost.

Po izlasku pripovijesti "Zanovijetalo" bilo je mnogo oštrih reakcija, čak se javio i jedan anonimni građanin koji se prepoznao u toj priči, pa se uvrijeđen takvim pisanjem obratio Kovačiću ogorčenim pismom objavljenim u karlovačkom *Svjetlu*.⁵ Polemičkim odgovorom uzvratio je autor "Zanovijetala" nastojeći uvjeriti čitatelje da ne uzima prototipove svojih pripovijesti iz realnog života, i da su njegovi junaci samo plod njegove mašte, no građani su Karlovca općenito bili drugačijeg mišljenja. Tako je i roman *Među žabari*, što je u to doba izlazio u *Balkanu*, odlukom uredništva bez ikakvog obrazloženja, prestao izlaziti upravo zbog glasnih i uznemirujućih brojnih povika i prosvjeda karlovačkih (a možda i zagrebačkih) građana, napose istaknutih ličnosti iz javnog, političkog i kulturnog života (Šicel, 1984: 110-112). Piščevo "Očitovanje" u kojem očituje svoje načelo realističkog literarnog postupka, te da nije primjereno čitatelju sebe identificirati s književnim junacima, sve i ukoliko otkrije brojne sličnosti, nije nitko htio objaviti. Ipak, iskustva što ih je stekao pišući i objavljujući brojne satirične, pa i sarkastične proze, te kreirajući prepoznatljive likove preko kojih je izravno dolazio u brojne konfliktne situacije sa svojim suvremenicima i, dakako, brojnim oponentima, zasigurno su pripomogla u oblikovanju Ante Kovačića kao zrelog samopouzdanog pisca koji se našao pred svojim najvećim književnim poduhvatom, romanom *U registraturi*, djelom koje će upravo nastati na temeljima piščeva osobnog literarnog i životnog iskustva, dočaranom u izvanredno oblikovanom liku Ivice Kičmanovića, i biti vrhuncem njegova književnoga stvaralaštva.

⁵ Mile Klemptović iz "Balkana": "Priposlano Anti Kovačiću u *Balkanu*", *Svjetlo*, 3, br. 16, 1886.

LITERATURA

Vladimir A n i ć, *Jezik Ante Kovačića*, Zagreb, 1971.

Antun B a r a c, "Čitajući Kovačića", *Hrvatsko kolo*, knj. 21, 1940, str. 142-163.

Vinko B r e š i ć, "Literatura kao ideologem", *Umjetnost riječi*, 35, br. 1, 1991, str. 47-53.

Ivo F r a n g e š, "Modernost Ante Kovačića", *Forum*, 24, knj. 49, br. 4-5, 1985, str. 637-646.

Jovan H r a n i l o v i ć, "Moje uspomene na dra Antu Kovačića", *Prosvjeta*, 20, br. 3-8, 1921, str. 201-202.

Slavko J e ž i ć, *Hrvatska književnost od početaka do danas (1100.-1941.)*, II. izd., Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1993.

Nedjeljko M i h a n o v i ć, "Prvak hrvatskoga književnog realizma", u: *Govor umjetnosti*, Narodne novine, Zagreb, 1992, str. 194-197.

Joža S k o k, "Književno djelo Ante Kovačića u vremenu i prostoru hrvatske književnosti", u: Ante Kovačić: *U registraturi*, Biblioteka Dobra knjiga, Školska knjiga, Zagreb, 1991.

Miroslav Š i c e l, *Kovačić*, Globus, Biblioteka Portreti, Zagreb, 1984, str. 110-122.

Emil Š t a m p a r, "Ante Kovačić", *Kaj*, 5, br. 9, 1972.

MISFITS OF UNTAMABLE SPIRIT

TYPOLOGICAL CLASSIFICATION OF CHARACTERS IN SHORT STORIES BY KOVAČIĆ

SUMMARY

In his short stories, as well as in his novels, Ante Kovačić displays an interesting gallery of characters in an artistically valuable manner, thus creating an array of strongly formed portraits of characters with distinctive and original traits. Many of his heroes became stereotypical and paradigmatic characters of Croatian literature in the last decade of the 19th century.

Two basic schematic groups of characters can be distinguished in Kovačić's short stories; on the one hand, they are ordinary, quiet people living a dormant life, the kind of people one meets every day; on the other hand, they are misfits of untamable spirit prone to unusual and extraordinary experiences. Kovačić gives unrivaled, vivid descriptions of both groups of characters, revealing their spiritual world, typical gestures, their morals, good and/or bad, and he does it realistically, the way they really are, and it is this persuasiveness that captures the reader's attention.

Female characters in his prose are hypersensitive individuals of extreme sensuality, often portrayed in a romantic way. As a rule, woman in Kovačić is a symbol of the fate of the main characters. The character of the *femme fatale* such as Sofija Grefštajn in Baruničina ljubav (*The Baroness' Romance*) can also be found

in the short story "Zagorski čudak" (*A Misfit of Zagorje*), in the character of the heroine Iva, and it finally assumes its full literary shape in the fascinating and romantic character of Laura in the writer's best novel titled "U registraturi" (*In the Registry Office*).

In his treatise "Čitajući Kovačića" (*Reading Kovačić*), Antun Barac points out that Kovačić, along with the idiosyncratic and convincing characters of peasants, poor students intellectuals and others, also created a universal type of character for every society and for all time, which he calls "semi-intellectual". One of the most successful portrayals of such a "semi-intellectual" is the character of the country squire Pepe in *Ladanjska sekta* (*The Country Sect*).

It is right to say that it is typical of Kovačić to include autobiographical elements in his works. On the other hand, the experience which Kovačić gained writing and publishing a number of satirical and even sarcastic pieces, where he created recognizable characters but which involved him in a lot of conflict with his contemporaries, certainly helped him to become a confident, mature writer.

KEY WORDS: *Ante Kovačić, short stories, Croatian realism*

